బంధు ప్రేమ

రాజేంద్ర

రంగమ్మకు ఎవరిదగ్గరా ఒకమాట అనిపించుకోవడం చిన్నప్పటినుంచీ ఇష్టంలేదు. అందువల్లనే కావచ్చు. ఆమె బంధువుల్లో కొంతచెడ్డపేరు తెచ్చుకొన్నది. పొరబాటున ఆమెతో ఎవరైనా హాస్యంగా ఒకమాటంటే, వెంటనే తిట్టడం మొదలుపెట్టేది — "బావున్నావా అత్తయ్యా" అంటే,— బావుండకేం చచ్చానా" అనేది! అదే, మంచిమూడ్‌లో వుంటే, ఏదో బావున్నాలే అని వూరుకునేది. ముఖ్యంగా ఆమెను ఎవరైనా అవమానించాలని ప్రయత్నిస్తేమాత్రం సహించేదికాదు ఆమె ఒకపనిచేయాలనుకొంటే, చేసితీరేది. ఇకదాన్ని భర్తగానీ, బంధువులుగానీ, శ్రేయోభిలాషులుగానీ ఎవ్వరూ ఆపలేరు. చాలపట్టుదలగల మనిషి.

రంగమ్మ మంచి సంపన్నకుటుంబంలో పుట్టి పెరిగింది. రంగమ్మతండ్రి, ఆమెకు మంచి సంబంధంకోసం చాల గట్టిగా ప్రయత్నించాడు.

వీరరాఘవయ్యది ఆ ప్రక్కగ్రామం. వాళ్ళు మంచిభూములూ, డబ్బూకలిగినవారు. వీరరాఘవయ్య అప్పటికే సత్ప్రవర్తన కలవాడని పేరుతెచ్చుకొన్నాడు. నిప్పులాంటిపిల్ల రంగమ్మకు అతనే తగినవాడని రంగమ్మ తండ్రి అభిప్రాయపడ్డాడు. అందుకని రంగమ్మను, వీరరాఘవయ్యకిచ్చి పెళ్ళిచేసి, తనబాధ్యత నెరవేర్చుకున్నాడు!

నిజానికి ఆ భార్యాభర్తలమధ్య ఎలాంటి పొరపొచ్చాలూ లేకుండా జీవితం కొనసాగింది. ఆమె అభిమతానికి వ్యతిరేకంగా, భర్తఎప్పుడూ నడచుకోలేదు. అందువల్ల ఆమె ఇతర్లకు తలవొంచవలసినఅవసరం లేకుండాపోయింది.

పుట్టింట్లో తల్లీ తండ్రీ వున్నప్పుడు ఆమె తరచు వెళ్ళివస్తూవుండేది. వెళ్ళినప్పుడల్లా పక్షంరోజులయినా వుండేది. వాళ్ళు ఆమెకు, పిల్లలకు, కొత్తబట్టలుపెట్టి తగు లాంఛనాలతో, తిరిగి పంపించేవారు.

తండ్రి బ్రతికుండగానే, పెద్దవాడైన రంగమ్మఅన్న ఆంజనేయులు ఆ యింటి వ్యవహారాలు చూసుకోసాగాడు. ఇనప్పెట్టె తాళంచెవికూడా అతనిచేతికి వచ్చింది.

ఆంజనేయులు, తండ్రిపద్ధతులకు, లక్ష్యాలకు, స్వభావానికిపూర్తిగా భిన్నమైన స్వభావం కలవాడు. కానీ కానీ చేర్చి రూపాయలుచేయడం, అతనికి నచ్చదు. సంపాయించినది, సంపాయించినట్లు ఖర్చుపెట్టి, అందువల్లకలిగే సుఖం, అనుభవించడం మనుష్యధర్మమని అతని నిశ్చితాభిప్రాయం: ఇహలోకంమీద మాత్రమే నమ్మకం కలిగినవాడు. తన 'తరం' వరకే దృష్టిపారించే గుణంకలవాడు. సంపాదన, అనుభవించి, ఆనందించడానికేనని అతను నమ్మడము, ఆచరణలో పెట్టడమే గాక, అందరికీ నచ్చ చెప్పడానిక్కూడా ప్రయత్నించే మనిషి. చిన్నప్పట్నుంచీ, తనను గురించి తప్ప, మరొక జీవినిగురించి ఆలోచించే స్వభావం అతనికి అలవడలేదు. అట్లా అని అతను ఎవరిపట్లా అక్రమంగా ప్రవర్తించలేదు. ఎవరినీ మోసంచేయలేదు.

కూలీలకు, ఇతర పనివాళ్ళకు సక్రమంగా జీతబత్తాలు ఇచ్చేవాడు. తను చేయకపోయినా, భార్య ఏ పుణ్యకార్యంకోసం డబ్బు ఖర్చుపెట్టినా, అడ్డు చెప్పలేదు, చెల్లెలు ఎన్నిసార్లొచ్చినా, భార్య మర్యాదలన్నీ జరిపి పంపుతూనే వుండేది.

తల్లీ తండ్రీ పోయారు: ఆంజనేయులు కొన్నాళ్ళు దర్జాగానే బ్రతికాడు. క్రమంగా ఇంట్లో డబ్బు ఖర్చయిపోయింది. వ్యవసాయం శ్రద్ధగానే చేస్తుండటంవల్ల, కుటుంబనిర్వహణ మామూలుగా నడుస్తోంది. డబ్బులేదనే దిగులుతప్ప ఆ యింట్లో వారికి మరో దిగులులేదు. ఆంజనేయులుకు ఆ దిగులూ లేదు. డబ్బు ఖర్చుపెట్టేసినందుకు అతనేమీ విచారించడంలేదు. ఆ డబ్బులో కానీ కూడా దుర్వినియోగం కాలేదని అతని నమ్మకం.

మంచిమేడ కట్టించాడు. అందులో అందరూ, సౌకర్యంగా, హాయిగా బ్రతుకుతున్నారు. ఇంటిచుట్టూ, చెట్లు నాటించాడు, మంచిగాలి వీస్తోంది. గుఱ్ఱమూ, బండీ, కొన్నాడు. ప్రయాణం సుకరంగా సాగుతోంది. వ్యవసాయానికి, కపిలె మానేసి, ఆయిల్ ఇంజన్ పెట్టాడు. వ్యవసాయం సులభంగా జరుగుతోంది.

* * *

రోజులు, మాసాలు గడిచాయి. ఆంజనేయులు కుటుంబం మరికొంత ఐశ్వర్యం కోల్పోయింది.

రంగమ్మను పండుగకు రమ్మని వదినె వచ్చి పిలిచింది. భర్త కూడా వెళ్ళమన్నాడు. ఆమె పండుగకు నాలుగు రోజులుముందే పుట్టింటికి వెళ్ళింది. పండుగ బాగా గడచింది.

ఆంజనేయులుతో భార్య అన్నది—

"ఆమెను రమ్మన్నాం కదా! ఊరికే ఎట్లా పంపించేయడం మంచి చీరయినా ఒకటిపెట్టి, పంపాలి కదా" అని.

ఆంజనేయులు అన్నాడు—

"అదంతా ఏమీకాదు. అప్పుడు మనకంత స్తోమతలేదు ఏ చౌకరకం చీరో తెచ్చిస్తే, ఆవిడ విసిరి నేలకొడ్తుంది! అలాంటప్పుడు నేనేం చెయగలను చెప్పు? నువ్వు అంతా చూస్తూనే వున్నావుకదా! పొలం కూడా రెండెకరాలు అమ్మేయాలని చూస్తున్నాను ఇప్పుడు చేతిలో చిల్లిగవ్వ లేదు. ఈ పరిస్థితిలో మనమేమీ చేయలేము. మరోసారి, మనకు శక్తి కలిగినప్పుడు, రెండు చీరలు...ఇంకా కావలసినవన్నీ యిచ్చి, అన్ని లాంఛనాలతోటీ, పంపిద్దాం."

"అది కాదండీ! మన కష్టాలు మనకు ఎప్పుడూ వుండనే వుంటాయి. ఇంటికొచ్చిన ఆడబడుచుకు ఒక చీరయినా పెట్టి పంపకపోతే ఏం బావుంటుంది?" అందామె.

"ఎందుకు బావుండదు, చాలా బావుంటుంది! మనం ఇవ్వగలిగినప్పుడు ఇచ్చాము. ఇప్పుడుమనంమంచిపరిస్థితిలో లేము! అయినా మన ఇంట్లో ఎన్నాళ్ళున్నా ఆమెకేమీ లోటు రానీయకు. ఎన్నాళ్ళున్నా సరే, పంచభక్ష్య పరమాన్నాలు చేసి భోజనంపెట్టి అందరూ కలిసి మెలసి హాయిగా ఉండండి. బంధుత్వానికి ఇంతకన్నా కావలసిందేముంది." అన్నాడు ఆంజనేయులు.

భర్తస్వభావాన్ని ఎరిగిన 'ఆమె' ఇంకేమీ మాట్లాడలేదు.

పండుగ మరునటిరోజే, రంగమ్మ ఇంటికి బయలుదేరింది. ఆమె బయలుదేరేటప్పుడు ఆంజనేయులు ఇంటిలో లేడు: ఆ

సారి ఆమె నెవరూ చీరలూ, ఇంకేవస్తువులూ చూపించి, ఏది బావుందో చూడమని కోరలేదు.

జట్కా ఇంటిముందు సిద్ధంగా వుంది. ట్రంకుపెట్టె, రెండుబుట్టలు, బండిలో పెట్టారు. ఆబుట్టలో లడ్డూలూ అవీ వున్నాయి. ఈ సారి తనకు సరైన మర్యాద జరగలేదని గ్రహించి, గొప్ప అవమానం కలిగింది: అంతా దిగమింగుకుంది: "వస్తానమ్మా వదినా" అని బండెక్కింది:

బండి ఇల్లు చేరుకుంది. ఆమె అంతవరకూ మౌనంగానే వుంది: బండిదిగి, ట్రంకుపెట్టె మాత్రం దింపమంది. బండివాడు బుట్టలు కూడా దించబోయాడు.

"తీసుకుపోవయ్యా! ఈ బుట్టలు మీ దొరగారి ఇంటికి తీసుకుపోయి ఇచ్చేయ్! మేం ముష్టివాళ్ళం కాదు. అవి మాకక్కరలేదు, అని అరిచింది. భర్త అర్థం కాక చూస్తున్నాడు.

"ఏమ్మంటే ఇంకా చూస్తూ వూరుకున్నావేమయ్యా. అవన్నీ తీసుకుని... వెళ్ళిపో...పో......"

* * *

అప్పట్నుంచీ రంగమ్మ పుట్టింటికి వెళ్ళడం మానుకొన్నది. వదినె ఒకసారి చెప్పి పంపితే, నానా మాటలూ అని, ఆ మనిషిని తిరిగి పంపించింది. భర్తమాత్రం అంజనేయులుతో స్నేహంగానే వున్నాడు.

* * *

ఏళ్ళు గడిచాయి. రంగమ్మ భర్త చనిపోయాడు. పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయ్యారు. పెళ్ళిళ్ళు జరిగాయి. కుటుంబం పెద్దదయింది. రంగమ్మ దాదాపు ముసలిదయ్యింది.

అంజనేయులు బ్రతికి చెడినవాళ్ళ జాబితాలో చేరేడు. ఇప్పుడాయన అవూళ్లో భాగ్యవంతుడూ కాడు; ఉన్నతుడూ కాడు. పొలాలు చాలవరకు అప్పులపాలయ్యాయి. ఇంట్లో ఖర్చు ఎక్కువైంది. కొడుకులు పెద్దవాళ్ళయ్యారు. వాళ్లను మంచి ప్రయోజకులను చేయలేకపోయాడు. ఇద్దరికి పెళ్ళిళ్లు చేశాడు. వాళ్లకు పిల్లలు కలిగారు. కొడుకులు కోడళ్లూ ఎప్పుడూ పోట్లాడుకుంటూ వుంటారు. ఇంట్లో శాంతి నశించింది. అంజనేయులు బాగా మారిపోయాడు: ఉత్సాహం నశించిపోయింది. చప్పగా అయిపోయాడు.

* * *

రంగమ్మ ఆరోగ్యం చెడిపోయింది. అప్పుడప్పుడూ జబ్బు పడుతున్నది.

ఆమె ఒకసారి పెద్ద కొడుకును పిలిచి చెప్పింది: ఇప్పుడతనే ఇంటి పెద్ద.

"పాపం మాఅన్న అంజనేయులు బాగా బ్రతికినవాడు. ఇప్పుడు కష్టాలలో వుంటే నేమి? మా వదినె మహా గొడ్డ యిల్లాలు : అవిడకు నేనంటే చాల అభిమానం. నాకు కోప మెచ్చి వాళ్లింటికి వెళ్ళడం మానేశాను. ఇప్పుడు కడసారిగా ఒకసారి వెళ్ళి అందరినీ చూడాలని వుందిరా! బండి కట్టించరా నాయనా" అని!

"అలాగే" అన్నాడు కొడుకు. అతడు ఆశ్చర్యపోయాడు. ఎన్నో ఏళ్ళ తర్వాత ఆమెకు అన్న కుటుంబంమీద అభిమానం కలగడం, ఆమె అక్కడికి వెళ్తాననడం అతనికేమీ అర్థం కాలేదు. పైగా ఆమెకు ఆరోగ్యం బాగులేదు. తరచూ జ్వరము, దగ్గూ వస్తూ వుంటుంది. రెండురోజుల క్రితం ఆమె పరిస్థితి చాల కష్టమైంది. బ్రతకదనికూడా అనుకొన్నారు. కానీ నిన్నట్నుంచి చాల ఉత్సాహంగా వుంది. ఇంక తేరుకొన్నట్టే లెక్క! బహుశా చచ్చేప్పుడైనా పాత పగలన్నీ మరచిపోయి పుట్టింటివారితో ఒకసారి గడపాలనిపించిందేమో! ఎన్ని జరిగినా బంధుప్రేమ వదలదుకదా అనుకొన్నాడు.

మరుసటిరోజు బండికట్టించి, తల్లిని ప్రయాణం చేశాడు.

చెల్లెలు ఇంటికొస్తుందని తెలిసి అంజనేయులుకు ఆనందమూ, ఆశ్చర్యమూ కలిగాయి.

చాలకాలం తర్వాత ఇంటికొచ్చిన చెల్లెల్ని, ఆయన ఆప్యాయంగా పలకరించి, బాగా మాట్లాడాడు. ఆమెకూడా ఆనందంతో మాట్లాడింది.

రంగమ్మ రెండురోజులు ఇంట్లో పిల్లలతో హాయిగా గడిపింది. వాళ్ళను ఆడించి పాడించింది.

మూడోరోజు హఠాత్తుగా జబ్బుపడింది జ్వరం వచ్చింది, దగ్గు హెచ్చింది! నోట మాట పడిపోయింది. అంజనేయులు ఆ వూళ్లోని వైద్యుణ్ణి పిలిపించాడు. ఆమె అతనిచ్చే మందు పుచ్చుకోకుండా తల ప్రక్కకు త్రిప్పుకొని మూలిగింది.

బంధువులందరూ ఆయింట్లో చేరారు. కొడుకు ఆందోళన పడినాడు. ఆరాత్రి కొంత నెమ్మదించిందనుకొన్నారు.

"ఈ ముసలిది మనింట్లోనే ప్రాణం వదిలేలావుంది నాన్నా! ఎట్లా లేదన్నా, వంద రూపాయలు వదలుతుంది. ఈకష్ట పరిస్థితిలో గోరుచుట్టుమీద రోకలిపోటులా, ఇదొకటొచ్చింది!"

ఈమాటలు ఆరాత్రి రంగమ్మ చెవిలో పడినయ్. ఆమె తృప్తిగా కళ్లుమూసుకొంది!

మరునాడు బంధువుల సమక్షంలో రంగమ్మ ప్రాణాలు పైకెగిరిపోయినయ్. అంజనేయులు, అంత పెద్దవాడు బావురుమని ఏడ్చాడు. ★

మెక్లీన్సు యింతకు
ముందుకంటె పళ్లను తెల్లగా శుభ్రపరుచును!